

MONDATTAN ELŐADÁS TEMATIKA
2008/2009 ŐSZI FÉLÉV
DÉR CSILLA ILONA

Tematika

1. A szintagma fogalma, elhatárolása más szerkezetektől, a szintagmák típusai: alárendelő és mellérendelő szintagmák. A szintagmacsoportok. A mondatbeli szinteződés.
2. Az alárendelő szintagma 1. Vonzatok és bővítmények.
3. Az alárendelő szintagma 2. Az igei, igenévi, főnévi, melléknévi, határozószói és névmási alaptagú szintagmák.
4. A mellérendelő szintagma jellemzése.
5. A mondat fogalma, rendszermondat és szövegmondat. A mondatok szerkezet szerinti osztályozása.
6. A mondatfajták és a modalitás.
7. A mondatrészek 1.: Alany és állítmány, viszonyuk, egyeztetésük.
8. A mondatrészek 2.: A tárgy és a határozó.
9. A mondatrészek 3.: jelzők. Az értelmező grammatikai státusa.
10. Az egyszerű és az összetett mondat határsávja. Az alárendelő összetett mondatok 1.
11. Az alárendelő összetett mondatok 2.
12. A mellérendelő összetett mondatok. A többszörösen összetett mondatok.
13. A mondatátszövődés.
14. A sajátos jelentéstartalmú mellékmondatok.

Számonkérés:

- írásbeli kollokvium

Kötelező irodalom

Könyvek:

- Keszler Borbála (szerk.) 2000. Magyar grammatika. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 347–557.
- Faluvégi Katalin – Keszler Borbála – Laczkó Krisztina – Lengyel Klára – Rácz Endre 1994. Magyar leíró nyelvtani segédkönyv. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 67–147.

Tanulmányok:

- K. Balogh Judit 1989. A mellérendelő szószerkezetek és határeseiteik. In: Rácz Endre (szerk.) Fejezetek a magyar leíró nyelvtan köréből. Budapest: Tankönyvkiadó. 57–90.
- Berrár Jolán 1975. Morfológiai szerkezetek – szintaktikai szerkezetek. Magyar Nyelv 71: 35–40. Berrár Jolán 1977. Megjegyzések a sajátos jelentéstartalmú mellékmondatok kérdésköréhez. In: Rácz Endre – Szathmári István (szerk.)

Tanulmányok a mai magyar nyelv mondattana köréből. Tankönyvkiadó, Budapest, 171–187.

- Deme László 1966. Szinteződés és tömbösödés az egyszerű mondatban. Nyr. 90: 275–87; Szinteződés és tömbösödés az összetett mondatban: 392–404.
- Haader Lea 1999. Az alárendelő összetett mondatok általános kérdései. Nyr. 123: 340–350. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1233/123309.htm>
- Haader Lea 2000. A mellékmondatok osztályozásának problémái. Nyr. 124: 452–456. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1244/124406.htm>
- Keszler Borbála 1989. Az egyszerű és az összetett mondat határsávja. In: Rácz Endre – Szathmári István (szerk.) Tanulmányok a mai magyar nyelv mondattana köréből. Budapest: Tankönyvkiadó. 111–133.
- Keszler Borbála 1989. Az összetett mondatok modalitása. In: Rácz Endre (szerk.) Fejezetek a magyar leíró nyelvtan köréből. Budapest: Tankönyvkiadó. 283–305.
- Keszler Borbála 1992. Azonos főkategóriájú mondatrészek viszonya a mondategységen belül. In: Keszler Borbála (szerk.) Újabb fejezetek a magyar leíró nyelvtan köréből. Budapest: Tankönyvkiadó. 89–96.
- É. Kiss Katalin 1998. A mondatátszövődés: In: É. Kiss Katalin – Kiefer Ferenc – Siptár Péter (szerk.) Új magyar nyelvtan. Budapest: Osiris. 156–168.
- Laczkó Krisztina 2001. Alany és az állítmány viszonya: hozzárendelés vagy alárendelés? Nyr. 125: 407–418. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1254/125402.htm>
- G. Varga Gyöngyi 1977. A szószerkezetbokor vizsgálatáról. In: Rácz Endre – Szathmári István (szerk.) Tanulmányok a mai magyar nyelv mondattana köréből. Budapest: Tankönyvkiadó. 95–109.

Ajánlott irodalom

- Antal László 1977. Egy új magyar nyelvtan felé. Budapest: Magvető Kiadó.
- Balogh Judit 2003. Az értelmezős szerkezet helye a szintagmák között I. Nyr. 127: 456–471. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1274/127408.pdf>
- Balogh Judit 2004. Az értelmezős szerkezet helye a szintagmák között II. Nyr. 128: 68–83. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1281/128107.pdf>
- Benczédi József – Fábrián Pál – Rácz Endre – Velcsov Mártonné 1968. A mai magyar nyelv. Bp., Tankönyvkiadó. (L. még számos további kiadásban.)
- Berrár Jolán 1965. Megjegyzések a szintaktikai viszonyok formális meghatározásához. NytudÉrt. 46: 17–24.
- Deme László 1966. Szinteződés és tömbösödés az egyszerű mondatban. Nyr. 90: 275–87; Szinteződés és tömbösödés az összetett mondatban: 392–404.
- Deme László 1971. Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Deme László 1993. A mondategységen belüli viszonyok. In: A mai magyar nyelv. Cikk- és tanulmánygyűjtemény I. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 217–229.

- Dér Csilla 2001. Értelmezok, azaz azonosítok? Az értelmezős szerkezeteken belüli grammatikai viszonyról. MNy. 97: 77–83. <http://www.epa.oszk.hu/00000/00032/00008/der.htm>
- Dienes Dóra 1978. A szerkesztettségi hiányosság és szövegösszefüggésbeli kiegészítése. NytudÉrt. 98.
- Haader Lea 1998: A mondatátszövödés a nyelvhasználat szemszögéből. Nyr. 122: 318–324.
- Hadrovics László 1969. A funkcionális magyar mondatan alapjai. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Károly Sándor 1958. Az értelmező és az értelmezői mondat a magyarban. NytudÉrt. 16.
- Károly Sándor 1993. Mondat és megnyilatkozás. In: Keszler Borbála (szerk.) A mai magyar nyelv. Cikk- és tanulmánygyűjtemény I. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 342–349.
- Kiefer Ferenc (szerk.) 2000. Strukturális magyar nyelvtan 2. kötet: Mondattan. Budapest: Akadémiai.
- É. Kiss Katalin 2006. Mondattan. In: Kiefer Ferenc (főszerk.) Magyar nyelv. Budapest: Akadémiai. 110–147.
- É. Kiss Katalin – Kiefer Ferenc – Siptár Péter 1998. Új magyar nyelvtan. Budapest.
- Kugler Nóra 1995. „Nyelv és beszéd tengelyén”: a rendszermondat és a szövegmondat. In: Laczkó Krisztina (szerk.) Emlékkönyv Szathmári István hetvenedik születésnapjára. Budapest: ELTE. 249–258.
- Lengyel Klára 2000. Az állítmányi szerepű főnévi igenévről. In: NytudÉrt. 146. 78–84.
- H. Molnár Ilona 1993. A nyelvi modalitás kérdéséhez. In: Keszler Borbála (szerk.): A mai magyar nyelv. Cikk- és tanulmánygyűjtemény I. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 289–302.
- Péter Mihály 1993. A nyilatkozat, mint a nyelvi közlés egysége. In: Keszler Borbála (szerk.): A mai magyar nyelv I. Cikk- és tanulmánygyűjtemény. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 350–62.
- Rácz Endre 1991. Az egyeztetés a magyar nyelvben. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Rácz Endre 1991. Modális mellékmondatok. NytudDolg. 38. 85–91.
- Rácz Endre 1992. Mondatgrammatika és szöveggrammatika. Linguistica Series C. Relationes 6. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete.
- Tompa József (szerk.) 1961–1962. A mai magyar nyelv rendszere I–II. Budapest: Akadémiai.